

Utrikesutskottets betänkande

1979/80: 7

med anledning av motion om förhållandena på Cypern

Motionen

I motionen 1978/79: 586 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg (apk) föreslås att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna

1. att kravet på att FN-resolutionerna om Cypern genomförs i praktiken kraftfullt bör stödjas i FN så att det cypriotiska folkets kamp för oberoende, suveränitet, territoriell integritet, alliansfrihet och demilitarisering leder till framgång,

2. att åtgärder bör vidtas i Europarådet för att kommissionsrapporten om ockupationsmaktens fruktansvärda kränkningar av de mänskliga rättigheterna offentliggörs,

3. att Sverige verksamt bör bidra till att klarhet skapas om de tvåtusen försvunna cyprioternas öde,

4. att Sverige – till skillnad från år 1978 – bör rösta för att FN:s sanktionssystem utan dröjsmål träder i funktion enligt FN-stadgan, om Turkiets regering fortsätter att vägra genomföra FN-resolutionerna,

5. att Sverige inte bör godkänna pass eller andra handlingar utfärdade av marionettjuntans "Turkish Federated State of Cyprus".

Bakgrund

Utskottet har för ett år sedan behandlat motionsyrkanden av liknande innehåll (UU 1978/79: 11). Riksdagen beslöt att dessa skulle anses besvarade med vad utskottet anförde.

Sedan Cypernfrågan senast behandlades i riksdagen har några avgörande förändringar i läget inte inträffat. Ingen påtaglig utveckling mot en lösning av problemen kring den rådande faktiska uppdelningen av ön i en grekcyprriotisk och en turkcyprriotisk del har ägt rum, vare sig i de direkta förhandlingarna mellan de båda befolkningsgruppernas ledare eller genom FN-behandlingen av frågan.

Målsättningen för de förhandlingar som med upprepade avbrott sedan fem år förs mellan de båda sidorna är att söka skapa ett oberoende, alliansfritt, bikommunalt och federalt Cypern.

I april 1978 blev det ett avbrott i samtalen, då turkcyprioterna lade fram ett förslag som grekcyprioterna avvisade eftersom de ansåg att det skulle leda till en effektiv delning av ön. FN:s generalsekreterare Waldheim lyckades efter ett års ansträngningar åter sammanföra parterna och i maj 1979 enades den cypriotiske presidenten Kyprianou och turkcyprioternas ledare Denktash om en deklaration, som skulle ligga till grund för återupptagna förhandlingar om alla territoriella och konstitutionella aspekter. Det-

1 Riksdagen 1979/80. 9 saml. Nr 7

ta hälsades med stor tillfredsställelse. Det dröjde emellertid bara en vecka innan samtalen på nytt bröt samman och sedan dess är läget oförändrat.

Förhållandena på Cypern har alltsedan sommaren 1974, då turkiska trupper invaderade och ockuperade öns norra tredjedel, vid upprepade tillfällen diskuterats av FN:s generalförsamling och säkerhetsråd. Redan hösten 1974 uppmanade generalförsamlingen alla stater att respektera Cyperns suveränitet, oberoende, territoriella integritet och alliansfrihet. Vidare begärdes ett skyndsamt tillbakadragande av alla utländska väpnade styrkor och upphörande av all utländsk inblandning i Cyperns angelägenheter. Liknande uppmaningar har återkommit i generalförsamlingens resolutioner i Cypernfrågan under åren därefter, senast hösten 1978. Också uppmaningar till de båda befolkningsgrupperna att förhandla för att uppnå en politisk lösning har ingått som ett centralt element i samtliga FN-resolutioner i denna fråga. Resolutionerna har antagits med stora majoriteter och med svenskt stöd, men bl. a. ett antal inflytelserika västländer har valt att avstå. En viss skärpning i formuleringarna ägde rum i den resolution som antogs av generalförsamlingen den 9 november 1978. Bl. a. fick då det stycke i vilket säkerhetsrådet traditionellt ombeds att vidta åtgärder för att främja genomförandet av generalförsamlingens resolutioner en starkare skrivning. Generalförsamlingen rekommenderade att säkerhetsrådet skulle undersöka frågan om genomförandet av dess relevanta resolutioner inom en tidsram och därefter, om så var nödvändigt, anta alla lämpliga och praktiska åtgärder enligt FN:s stadga för att garantera genomförandet av FN:s resolutioner om Cypern. Sverige nedlade sin röst vid säromröstning om detta stycke, men stödde därefter resolutionen i sin helhet. Den nedlagda svenska rösten motiverades av vår principiella inställning till sanktioner. Enligt en allmän uppfattning i FN är det orealistiskt att räkna med sanktioner mot Turkiet. Svenska regeringen delar denna bedömning.

Sverige deltar i FN:s fredsbevarande styrka på Cypern (United Nations Force in Cyprus, UNFICYP). Denna upprättades redan i mars 1964 och har sedan dess förlängts varje halvår. Styrkan består numera av 2 500 man, varav Sverige bidrar med en bataljon om 425 man. Sverige har även bidragit med personal till en internationell civilpolisstyrka på Cypern (UNCIVPOL).

UNFICYP finansieras med frivilliga bidrag från ett begränsat antal medlemsstater. Bidragen förslår emellertid inte till full täckning av kostnaderna. FN:s underskott för detta ändamål ökar därför kontinuerligt. Sveriges fordran på FN i detta sammanhang uppgår vid september månads utgång till 95,6 milj. kr.

Sverige har också lämnat finansiella bidrag till den internationella flyktinghjälpn på Cypern.

I det svenska inlägget i FN:s generalförsamlings Cyperndebatt i november 1978 betonades bl. a. att den fortsatta närvaron på Cypern av FN:s fredsbevarande styrkor inte får tjäna som en ursäkt för överksamhet i

sökandet efter en politisk lösning. En förlängning av UNFICYP:s mandat utgör inget självändamål, utan det rådrum som därigenom skapas måste utnyttjas för meningsfulla förhandlingar mellan de båda befolkningsgrupperna. Sådana förhandlingar utgör nyckeln till en slutlig lösning av Cypernproblemet, en lösning som måste bygga på båda parter rättigheter och skyldigheter och accepteras av båda. I det svenska anförandet framhölls också att UNFICYP utgör en tung ekonomisk börda för FN. Allteftersom budgetunderskottet för UNFICYP fortsätter att öka har de länder som bidrar med FN-trupp nödgats ta på sig en alltmer oproportionerlig andel av kostnaderna. UNFICYP bör inte vara en uppgift för ett litet antal länder utan ett ansvar för det internationella samfundet som helhet.

Vid det nordiska utrikesministermötet i Reykjavik i slutet av augusti 1979 underströk ministrarna på nytt, att FN:s medlemsstater har ett kollektivt ansvar för FN:s fredsbevarande verksamhet och för dess finansiering, och att alla medlemsstater därför måste bidra till att lösa problemen i samband med operationernas finansiering.

I ett svenskt inlägg den 16 november 1979, under det nu pågående mötet med FN:s generalförsamling, vädjades till parterna att återuppta sina avbrutna förhandlingar med sikte på en lösning baserad på principerna i 1974 års resolution. Det underströks kraftigt ånyo att den frist som vinnas genom de återkommande förlängningarna av UNFICYP:s mandat måste användas av parterna till meningsfulla förhandlingar med sikte på en politisk lösning av Cypernproblemet. Slutligen upprepades kravet att kostnaderna för UNFICYP måste bäras av alla FN:s medlemsstater.

Utskottet

Som utskottet konstaterade i sitt betänkande för ett år sedan (UU 1978/79: 11) har Sverige stött FN:s olika strävanden att få till stånd en fredlig och bestående lösning av Cypernkonflikten, så att Cyperns suveränitet, oberoende, territoriella integritet och alliansfrihet tryggas och den utländska inblandningen i republikens angelägenheter upphör. Utskottet uttalade vidare i betänkandet:

Särskilt under sin tid som medlem av FN:s säkerhetsråd, åren 1975–1976, har Sverige haft tillfälle att aktivt driva dessa ståndpunkter. Genom sin långvariga medverkan i och finansiella stöd till FN:s fredsbevarande styrkor på Cypern och andra biståndsinsatser har vårt land också lämnat betydande konkreta bidrag till ansträngningarna att få till stånd en lösning av Cypernproblemet. Från svensk sida har det i FN flera gånger inskräpts att UNFICYP:s närvaro på Cypern inte utgör något självändamål och inte får tjäna som en förevändning för att ytterligare förhålla en politisk lösning. En dylik måste, om freden och Cyperns enhet skall bevaras, grundas på en direktuppgörelse mellan de båda befolkningsgrupperna. Inga tillfällen får försittas i strävandena att bryta det dödläge i förhandlingarna dem emellan som f. n. råder. Utskottet utgår ifrån att regeringen också fortsättningsvis

tillvaratar de möjligheter som erbjuder sig att inom FN:s ram befrämja en samförståndslösning på Cypern.

Utskottet vidhåller dessa synpunkter. Därmed torde motionens yrkande 1 om åtgärder inom FN:s ram få anses besvarat.

Utskottet vill tillägga att det av motionärerna nämnda målet om demilitarisering förutskickades i majdeklarationen 1979 av de båda befolkningsgruppernas ledare.

I motionens yrkande 2 begärs svenska åtgärder för att få till stånd ett offentliggörande av den rapport som utarbetats av Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna till följd av cypriotiska klagomål mot Turkiet för kränkningar i samband med den turkiska invasionen sommaren 1974. Kommissionens slutsatser, som antogs i juli 1976, hemligstämplades tills vidare. Europarådets ministerkommitté på ställföreträdarnivå har därefter behandlat rapporten, varvid konstaterats att vissa händelser som inträffat på Cypern utgör brott mot den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Kommittén riktade också en stark vädjan till parterna att återuppta sina avbrutna förhandlingar, de s. k. interkommunala samtalen.

Sverige har i Europarådet hela tiden verkat för ett offentliggörande av rapporten. Denna har sedermera offentliggjorts i augusti 1979.

Yrkandet 2 får därmed anses besvarat.

I motionens yrkande 3 efterlyses åtgärder för att skapa klarhet om de ca 2000 försvunna cyprioternas öde.

FN:s generalförsamling antog hösten 1977 utan omröstning en resolution om försvunna på Cypern, i vilken generalsekreteraren anmodades ställa till parternas förfogande sina möjligheter att tillsätta ett undersökningsorgan i samförstånd med de båda befolkningsgrupperna och med deltagande av Internationella röda korset. Sverige uttalade sitt stöd för denna resolution. Något undersökningsorgan har emellertid inte kommit till stånd, i avsaknad av enighet mellan de båda parterna om organets sammansättning och beslutsprocedur. Sverige uttalade därför hösten 1978 sitt beklagande över att generalförsamlingens enhälliga beslut från 1977 inte hade kunnat genomföras. Tillsammans med övriga nordiska länder förklarades också att denna fråga följdes med allvarlig oro av de nordiska regeringarna; dessa vädjade till parterna att underlätta en lösning av problemet genom att tillhandahålla nödvändiga uppgifter om försvunna personer.

Utskottet utgår från att regeringen också i fortsättningen uppmärksammar frågan om de försvunna cyprioterna.

Yrkandet torde härmed få anses tillgodosett.

I motionens yrkande 4 framförs att Sverige — till skillnad från år 1978 — bör rösta för att FN:s sanktionssystem utan dröjsmål träder i funktion enligt FN-stadgan, om Turkiet fortsätter att vägra genomföra FN-resolutionerna.

Sverige intar traditionellt en mycket återhållsam inställning till krav på sanktioner av FN. Sanktionsvapnet kan endast komma i fråga efter beslut av FN:s säkerhetsråd. Omständigheterna i detta fall är inte sådana att Sverige bör ta initiativ till några FN-sanktioner mot Turkiet.

Yrkandet i denna del torde därmed få anses besvarat.

I motionens femte och sista yrkande föreslås att Sverige inte bör godkänna pass eller andra handlingar utfärdade av den s. k. Turkish Federated State of Cyprus. – Utskottet erinrar om att Sverige erkänner den av president Kyprianou ledda regeringen som Cyperns lagliga regering. Sverige stödde också den resolution som antogs av FN:s säkerhetsråd i mars 1975, i vilken utropandet av en turkisk federal stat på Cypern beklagades. Sverige godtar emellertid som resehandlingar de pass som utfärdas av den turkcypriotiska sidan. Detta sker i enlighet med Sveriges traditionella strävan efter största möjliga rörelsefrihet över gränserna. Ett godtagande av vissa handlingar som resedokument innebär följaktligen inte nödvändigtvis ett erkännande av den regim som utfärdat dem. Det viseringsfrihetsavtal som finns med Cyperns lagliga regering gäller dock inte för turkcypriotiska resehandlingar.

Även detta yrkande torde därmed få anses besvarat.

Utskottet hemställer

att riksdagen betraktar motion 1978/79: 586 som besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 20 november 1979

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdson (s), Anders Ljunggren (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Carl Lidbom (s), Björn Molin (fp), Axel Andersson (s) och Elisabeth Fleetwood (m).

